

עומקא דפרשה

הקבוצה לחברותא או שיעור
קובעי עיתים

איסור הואה בשבת

גדר קדושת הפרה

גדר דין האדמימות

משמרת מי הטאת

הערות

טבילה לפני הואה

שער הצינן

עשייתה בכלי לבן

מצות הוצאת הפרה

פרה אדומה בזה"ז

נוטל שבר לקדש

ברכה על מעשה הפרה

שואל כענין

טהרת פרה אדומה

פר' חוקת - בענין פרה אדומה

ערש"ק ז' תמוז תש"ע

מצות הוצאת הפרה

הרב מרדכי שלמה אורדנטליך

במתני' פרה פ"ג מ"ו תנן וכבש היו עושין מהר הבית להר המשחה כיפין ע"ג כיפין וכפה כנגד האוטם מפני קבר התהום, שבו כהן השורף את הפרה ופרה וכל מסעדיה יוצאין להר המשחה. ובתוספתא איתא והפרה לא היתה צריכה לצאת בכבש, ופי הר"ש לפי שאינה מקב"ט אכאם ואפ"ה היו מביאין אותה, וילעיל אם א"צ להוציאה דרך הכבש מפני מה הביאו אותה לשם, ויעולי במתני' דמדות פ"א מ"ג דתנן שער המזרחי עליו שושן הבירה צורה שבו כ"ג שורף את הפרה וכל מסעדיה יוצאין להר המשחה. ולא כתיב דהפרה ג"כ יוצאת כמתני' דידן, אמנם לגיר' השטמ"ק שם גר' כ"ג השורף את הפרה ופרה וכל מסעדיה וכמתני' דידן, וא"כ צל"ע מפני מה הפרה ג"כ יוצאת בכבש. וברע"ב פי' דמעלה יתירה עשו בה, וצ"ב דהרי כל המעלות המוזכרות שהיו בפרה הם כשיש חשש כל שהוא של טומאה, אבל פרה שאינה מקב"ט מה שייך בה מעלה, ויעולי במשנ"א מה ש"כ בזה.

ונראה דאיה"נ אין חובה להוציאה דרך הכבש וכמש"כ בתוספ"י, אלא דאפ"ה הוציאוה משם וכדעת הר"ש, והוא מב' טעמים, דהרי משמע דהפרה היתה בהר הבית וכדמוכח מל' המשנה בתחילתה דכבש היו עושין מהר הבית להר המשחה, וע"ז כתוב דהפרה וכל מסעדיה יוצאין להר המשחה, והיינו על אותו הכבש שתחילתו בהר הבית. וכן איתא ביוצאת לפר' פרה בדה"א אמרה סנונה, זקני גזית תמימים ממום חבואיה יבקרן לבל היות בה מום, והיינו דהסנהדרין היושבין בלשכת הגזית שבהר הבית בודקין אותה ממום, ולפ"ז א"ש דכיון דהפרה היתה בהר הבית טרם הליכתה להר המשחה, ממילא הלכה להר המשחה דרך הכבש שהיה שם ולא מעיקר הדין אלא שכך היה במציאות, דהליכתה להר המשחה היה דרך הכבש, וזהו שכ' הר"ש ואפ"ה היו מביאין אותה.

ועוד טעם דהא דהוציאוה דרך הכבש הוא מפני הכהן שהיה צריך ללכת להר המשחה על הכבש, ואפ"ל דאצל הכהן הוא מעכב שילך דרך הכבש מפני קבר התהום, והפרה א"צ לזה שאינה מקב"ט, אפ"ה יצאה דרך שם כדי שתלך עם הכהן, וכמש"כ בפ"י רבינו שמעיה מדות פ"א מ"ג דכ' דהביאו את הפרה למקומו של הכהן דכך נאה שילוך הוא בעצמו הפרה ממקומו שהיה שם כל ז' הימים להר המשחה. ועוד דיעולי בתוס' יומא מ"ג ע"א ד"ה לרב, דהוצאת הפרה צריכה להיעשות דוקא ע"י הכהן, ולפ"ז הגם דמצד חשש טומאה אין חיוב להוציאה משם דאינה מקב"ט, אבל מכיון דהכהן הוא המוציא ממילא הפרה יצאה דרך הכבש, ולפ"ז הוא מעיקר הדין ולא רק מציאות שהיתה כך שהלכה דרך שם. אלא דצ"ב דהרי בתוספ"י איתא דהפרה לא היתה צריכה לצאת בכבש, והרי לדעת רבינו שמעיה ולהתוס' ביומא דהכהן צריך להוציאה הרי חייבת לצאת בכבש, וצ"ל דגם לרבינו שמעיה ולהתוס' ביומא א"ז דין בפרה שצריכה לצאת בכבש אלא זהו דין בכהן, שהכהן צריך לצאת עם הפרה, אבל הפרה מצד עצמה אין לה דין שתצא בכבש אלא הוא חיוב על הכהן, וא"ש התוספ"י דהגם שלפרה אין דין שתצא בכבש, מ"מ יצאה בכבש כיון שהכהן מחוייב לצאת עם הפרה.

והנה ברמב"ם פ"ג ה"א כ' והפרה והשורף וכל המסעדין בשריפתה יוצאין מהר הבית להר המשחה ע"ג כבש זה, וכן כ' בהל' ב' והכהן והמסעדין בשריפתה והפרה יוצאין על הכבש ובאין להר המשחה, ומבואר דפסק דהפרה צריכה לצאת בכבש ודלא כהתוספ"י, אמנם אפ"ל כנ"ל דאי"ז חיוב להוציא את הפרה בכבש אלא דהיא נגדרת אחר הכהן והמסעדין דיוצאין ע"י הכבש, ואפ"ל שאצל הכהן הוא לעיכובא מפני קבר התהום, ה"נ הפרה אפ"ל שאינה חייבת לצאת דרך הכבש דאינה מקב"ט אפ"ה הוציאוה דרך שם, והוא מדויק מל' הרמב"ם שכל' בהדי הכהן והמסעדין והפרה, דהיינו לא מפני שהפרה חייבת לצאת משם אלא דהיא נגדרת אחר הכהן והמסעדין, ועוד י"ל דלכן כ' הרמב"ם הפרה בהדי הכהן והמסעדין דסי"ל כהתוס' ביומא וכדעת רבינו שמעיה דהוצאת הפרה צריכה שתהי' ע"י הכהן בדוקא.

בכלי לבן היתה נעשית

הרב משה אלעזר מרק

פרה פ"ד מ"א, במחוסר בגדים פסולה ובכלי לבן היתה נעשית, ופליגי בזה הראשונים, דהרא"ש פי' בכלי לבן ארבעה בגדים של כהן הדיוט, והר"מ בפיה"מ כתב, וכלי לבן הם אותן שהי' כה"ג לובש ביה"כ לעבודת היום כמו שהתבאר וכו', ולשון התוספתא מצותה בד' בגדי לבן של כהן הדיוט, הרי דפליגי בבגדים דפרה אי נעשית בבגדי כהן הדיוט או בבגדי יוה"כ. וראיתי מי שהק' דאין משכח"ל בגדי כהונה דיוה"כ למעשה הפרה, דבבגדים דיוה"כ הא כתיב בהו והניחם שם מלמד שטעונים גניזה, ולעשות בגדי לבן חדשים למעשה הפרה, הא בגדי כהונה צריכים חינוך, וחינוך ל"ש רק בפנים, [כמש"כ הר"מ פ"א מכהמ"ק ה"ב], ופרה הא כל מעשיו בחוץ, וא"כ היכי משכח"ל בגדי לבן לפרה אדומה.

עוד צ"ב, דלמ"ד דנעשית בבגדי כהן הדיוט איך מיתכשר מעשה הפרה בכה"ג הא לדידל' הו"ל בגדי כה"ד מחוסר בגדים, דכה"ג עובד בח' בגדים. [והר"מ פסק דפרה כשרה בכה"ג ובבגדי כה"ד היתה נעשית].

והנה בגמ' יומא מ"ב, שחיתת פרה ופרו [של כה"ג ביה"כ], חד אמר פרה פסולה ופרו כשרה, מ"ש פרה דכתיב בה אלעזר וחקה פרו נמי הא כתיב אהרן וחקה, שחטיה לאו עבודה היא, א"ה פרה נמי, שאני פרה דבדק הבית היא, ולא כל דכן הוא, אמר רב שישא ברי' דרב אידי מידי דהוה אמראות נגעים דלאו עבודה היא ובעיא כהונה, ומבואר דמסקנת הש"ס דהא דשחיתת פרה בעיא כהונה הוא מידי דהוה אמראות נגעים, ולפ"ז ה"י נראה לכאול' דשחיתת פרה אע"ג דבעיא כהונה מ"מ אי"צ בגדי כהונה דהא כל דין כהונה דשחיתת פרה אינו אלא משום מראות נגעים ולא משום כהונה דעבודה, וכ"נ מפ"י הר"ח, אמנם בתו"י כ' שחיתת פרה בור פסולה, נראה דבעיא נמי בגדי כהונה כשאר עבודות, וצ"ע דאחרי דל"ב כהונה בשחטיה רק משום מראות נגעים מ"ש בה בגד"כ, וצ"ע.

ונראה מבואר מזה, דהא דבעי' בגד"כ בפרה אי"ז משום אשוויי כהונה בכהן העובד, וכבגד"כ דעבודה דאמיר' בהו בגדיהם עליהם כהונתם עליהם אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם, דזה ל"ש כלל בפרה כיון דפרה בדק הבית היא, ומה דפרה בעיא כהונה הוא רק מידי דהוה אמראות נגעים, [וזוה קאי אכולהו עבודות ולא רק אשחית'ה], וכל דין בגד"כ דפרה הוא דין חדש דבגדים, ומשום בגדים למעשה הפרה, ומש"ה אחרי דילפ"י דגם שחיתת פרה בעיא כהונה ממילא דטעונה גם בגדים, דכיון דשחיתת פרה בעיא כהונה ע"כ דגם שחיתת הפרה בכלל מעשה הפרה וממילא דקאי עלה גם דין בגדים דפרה, ואש"ה דברי תו"י. ולקמן מ"ג ילפ"י לבגד"כ בפרה מדכתיב וכבס בגדיו הכהן בכיהונו, ופי' רש"י, האי כהן קרא יתירא הוא דלא הו"ל למיכתב אלא וכבס בגדיו ואנא ידענא דהא דאיירי ב' קאי אלא למסמך כהן אבגדיו כלומר שבבגדי כהונה נעשית ולא בבגדי חול, והרש"ש תמה ע"ד רש"י, דהא בכל דוכתא ילפ"י מהכהן בכיהונו לדין בגד"כ אף בלא סמיכות לבגדיו, והילפותא היא משום דבכיהונו ר"ל דבגדיהם עליהם כהונתם עליהם, ול"ל לרש"י הך דנסמך כהן לבגדיו, אמנם לפמ"ש"נ לק"מ, דכיון דבגדים דפרה הם דין חדש דבגדים ומשום בגדים למעשה הפרה, אבל לא בעי' בגדים דעבודה מהא דבגדיהם עליהם כהונתם עליהם, וכמש"נ, משו"ה בעי' כהן למילך בגדים רק מהא דנסמך כהן לבגדיו, אבל לא מהא דבעי' כהן בכיהונו דזה ל"ש בפרה אדומה.

ודאתאן להכי נראה דגם חיסור בגדים דפרה ל"ש למילך מחיסור בגדים דעבודה, כיון דדין בגדים דפרה לא שייכי כלל לבגדים דעבודה, ובגמ' איתא ילפותא במסוים לפסול מחוסר בגדים דפרה, וודאי דל"ש לדון חיסור בגדים בכה"ג דפרה משום דדינו בח' בגדים, וכל חיסור בגדים דפרה הוא רק בחסר מבגדי כה"ד שהם הבגדים דפרה. גם דין חינוך ל"ש כלל בבגדים דפרה, כיון דל"ב בפרה כלל בגדים דעבודה רק בגדים משום מעשה פרה ול"ש בזה כלל חינוך דפנים.

הרב שמואל חיים דומב

ברמב"ם (פרה אדומה פ"ג ה"ד) מנה תשעה פעמים שעשו פרה אדומה, וכתב שהעשירית יעשה המלך המשיח, וכן הוא בחינוך מצוה שצ"ג. ויש לעיין מדוע אין אפשרות לעשות פרה אדומה גם לפני ביאת המשיח, הרי הרמב"ם והחינוך ס"ל דמקריבים אע"פ שאין בית. עוד יש לעיין אם ימצא בזמננו אפר פרה, האם אפשר להזות בו או לא.

הנה בשו"ת זרע אברהם (לופטביר) סי' ו' כתב וז"ל, "והנה בראשית ההשקפה אמרתי, דזה ברור דאף למ"ד דמקריבין אע"פ שאין בית, מ"מ פרה אדומה אינה נעשית אלא כשהבית בנוי, דבעינן והזה אל נוכח פני אהל מועד, וכמ"כ רש"י ז"ל גיטין (דף ס') בד"ה ופרשת פרה אדומה, לפי שביים המחרת נשרפה הפרה להיות טהרין לפסחיהן וקודם לכן לא יכלו לעשותה דבעינן והזה אל נוכח פני אהל מועד וכו', יעו"ש, [וכ"כ בשו"ת דברי יציב חו"מ סי' קכ"א, עיי"ש].

ול"ע בדבריו, דלפימ"ש לבאר בחי' מרן ר"י הלוי בהל' פרה אדומה (ד, ה), דלא בעינן כלל את ראיית הפתח, אלא שהפתח הוא היכ"ת דעל ידו יראה את פנים ההיכל, יעו"ש באורך, [והביא שם דכן מבואר במאירי יומא דט"ז, ועל היטב בחזו"א פרה ריש סי' ז', ובס' קדושת יו"ט, לגאב"ד קאפוליע, סוסי" כ"ד], א"כ שפיר אף בחרב הבית הרי הוא רואה את פנים ההיכל אף שאין פתח, וקדושת ההיכל הרי לא בטלה, ומה שהביא מדברי רש"י בגיטין דלא יכלו לעשות פרה קודם הקמת המשכן משום דליכא פתח, התם שאין דבאמת קודם שהוקם המשכן לא היה כלל קדושת בית, דרק אחר שיש מקדש הוא דאמר' דקדושתו לא בטלה ומקריבין אע"פ שאין בית.

[וע"ע בגור אריה יהודה (זמבא) קוני' המועדים סי' כ"ה אות י"א, לענין פתיחת דלתות ההיכל אי מעכב בשחיטת פרה אדומה כמו בשלמים, (ובח"י מרן ר"י הלוי על הרמב"ם הל' פרה אדומה ד, ה, בסופו, מבואר דנקט בפשיטות דא"צ פתיחת דלתות ההיכל בשחיטת פרה, עיי"ש ה"טב, ודו"ק), אך ידועים בזה דברי הרשב"א בשבועות דף ט"ו והליקוטי הלכות, דכשאין בית אין בלא"ה את חסרון זה של פתיחת דלתות, ואכ"מ].

וראה עוד במשל"מ הל' אבל פ"ג סוף ה"א, (ועיי"ש בס' המפתח), ובאו"ש הל' ק"פ ז, ה, ד"ה ולפ"ז. וע"ע בתשובות הרי"ד סי' כ"ה באריכות בענין אפר פרה אחר החורבן. ובס' דברי שאול עה"ת מבעל שואל ומשיב עמ' קעב, א, כתב דלא מצא מקור לדברי הרמב"ם, ועי' משמר הלוי מגילה סי' ל' ענף א'-ז'.

ולכאוי' י"ל, דהנה פרה אדומה באה מתרומת הלשכה [ועי' מנ"ח שצ"ז אות א], כדתנן בשקלים פ"ד מ"ב וברמב"ם ריש הל' שקלים וריש הל' פרה, והרי כשאין בית אין השקלים נהוגין, וכדתנן בשלהי שקלים דאין השקלים נהוגין אלא בפני הבית, וכ"פ הרמב"ם בהל' שקלים א, ה, וא"כ לא משכח"ל פרה אדומה דהא ליכא תרוה"ל.

ומצאתי בהל' א"י המיוחס להטור בד"ן קדושת הארץ סעיף א' (יב, א, מדפה"ס), שכתב וז"ל, לענין קרבן ובה"ז, אם היה מקום הבית ברשותינו והיה לנו מי שיעיד על מקום המזבח היה אפשר שנוכל להקריב קרבנות, וגם היינו צריכים לנביא שיברר לנו כהן, או שמה היינו סומכין על החזקה, והיינו צריכים להביא נשים מעוברות שילדו במקום שמור ויגדלו בניהם במקום שמור לעשות פרה אדומה על ידיהן לכשיגדלו, עכ"ל. ובפשוטו לפ"ר אין כוונתו שנבנה בזה"ז את כל ביהמ"ק. ויעויין עוד בדרך אמונה בפ"ג מהל' מע"ש ונט"ר בביאור"ל סוף הל"ג, שנקט נמי בתוך דבריו לדבר פשוט שאפשר לעשות פרה אדומה בזה"ז, עיי"ש. ועיין מה שהעיר בזה בס' חידושי הגרי"ז יוסקוביץ (לבעל האמבואה דספרי) שנדפסו שם הערותיו על הל' א"י המיוחס להטור, ומה שהעיר שם ולהלן שם בעמ' קעא.

ונראה לומר בזה, דכיון דכתיב בקרא דבעינן הזאה "אל נכח פני אהל מועד", א"כ ההלכה בזה היא דבעינן את האהל מועד גופיה, ולא סגי במקום הקדוש בקדושת אהל מועד, דהזאה צריכה שתהיה לנוכח הבנין של אהל מועד ולא רק כנגד קדושת האהל מועד, והיינו דצריך לראות את פנים "ההיכל", ובחרב הבית אינו רואה את ההיכל שהרי הוא חרב, ורק רואה את מקום הקדוש בקדושת היכל, וקעין הא דמצאנו לענין חטאות הפנימיות דבנפחתה תקרה של היכל לא היה מזה, ודרש"י כן בזבחים מ, א, מדכת"ב "אהל מועד", ויעו"ש בכתבי הגרי"ז שביאר דילפי' מזה דלא נאמר הדין מקריבין אע"פ שאין בית לענין ההזאות הפנימיות, כיון דבעינן דוקא בית, עיי"ש, וה"נ י"ל דבפרה אדומה בעינן דוקא לנוכח הבית עצמו כיון דכתיב אהל מועד, ולהכי לא שייך עשיית פרה בזמן עולי הגולה ובה"ז. ויתכן דזו היא עומק כוונת הזרע אברהם שהובא לעיל, עיי"ש היטב. ושור"ר שכע"ז צידד לחדש בתורת הקודש ח"א סי' ד' ד"ה ולהמבואר י"ל, עיי"ש.

שוב בא לידי ספר טהרת הקדש [להגאון רבי שמואל דוד לעווין, אב"ד זברזיע במחוז וולאזין, נדפס בשנת תרצ"א], והוא ספר שלם על ענין אפשרות עשיית פרה אדומה בזה"ז, ושם האריך ופלפל בכ"ז ומנה שם את כל החסרונות שיש בזה"ז דלכך תהיה מניעה מעשיית פרה בזה"ז.

הרב אברהם וינברג

כתב הרמב"ם בהל' פרה אדומה (פ"ז ה"ב): "השכר פסול בקידוש ובהזייה ואינו פוסל במילוי. כיצד, הנוטל שכרו לקדש מי חטאת או להזות מהן, הרי אותן המים כמי המערה, והאפר כאפר מקלה. ויש לברר, שאכן מעבר לכך משמעה בדבריו בסתמא, שהאפר והמים בטלו לגמרי ואינם חלים - לא רק שאינם חלים מדרבנן גם לא מהתורה, והנפק"מ הן לקולא - שאינם מטמאים כטומאת מי חטאת והן לחומרא - שאינן מטהרים. וכפי ששואל המנחת חינוך (שצט, ח), ונשאר בצ"ע על הלכה זו. הרי שיש לברר את ההדגשה הכפולה בדבריו, מדוע אחרי שכבר כתב את לשון המשנה "הרי אותן המים כמי המערה, והאפר כאפר מקלה", מדוע מסכם שוב - "שאינו כלום"? ייתכן לומר, שבכפילות זו בא ליישב את שאלת המנ"ח. שהרי אם נדייק בדבריו, לכאורה כשמדבר על האפר ועל המים, היה לו לומר בלשון רבים "שאינם כלום"? מאכן, שהרמב"ם מדבר על כח הפעולה שאליה רצה הממלא והמזה להגיע, לקדש ולהזות - דע"ז כי "שאינו כלום". אבל אין כאן ביטול כחם של המים עצמם ושל האפר הזה, להיות ראויים לטהרה למי שלא נטל שכר.

אכן המנ"ח תמה על מ"ש הרמב"ם בסתמא, "וצ"ע אם עבר והיזה במים הללו, היאך אפשר לחייבו קרבן על טומאת מקדש וקדשיו כיון דמן התורה כשר וצ"ע דהר"מ לא כתב זה דאינו חייב בדיעבד, כמו שכתב בפ"ה מטומאת מת ה"ה דאין חייב כרת אפילו שהם מן התורה כיון דאינו מפורש בתורה, ומכל שכן כאן, והיאך סתם הר"מ דמימיו מי מערה וכו'? וכן מי חטאת שנפסלו פרוחה הטומאה ממי חטאת עצמם מן התורה עיין בר"מ פט"ו ה"ב, והכא אפשר כיון שהוא כשר מן התורה א"כ לא פרוחה הטומאה ומטמא מן התורה בין במגע בין במשא, וכו'. והיאך סתם הר"מ כאן דמימיו כו', משמע דהם פסולים גמורים וכו'." עיי"ש שנשאר בצ"ע. אבל לא שואל על ההדגשה הנוספת בדבריו - "שאינו כלום"?

עוד כתב המנ"ח "ועיין בחו"מ סי' ל"ד [סקי"ח בהג"ה] מבואר דאם החזיר השכר עדותו ודינו כשרים, אפשר כאן נמי, כיון דהוא רק קנס חז"ל כמבואר שם, או אפשר כיון דנפסל אינו [חוזר] וכשר וצ"ע." והנה מש"כ בשם ההגה"ה בחו"מ הם דברי הרמ"א שם בשם הר"ן ס"פ האיש מקדש. אלא שבר"ן עצמו מבואר בשם הרמב"ן שאם החזיר השכר, ורק אח"כ העיד ודן מחדש - דינו ועדותו כשרים. וכל המבואר שם להכשיר, הוא אך ורק בחזר והעיד או בחזר אחר כך ודן - חזרו לכשרותם. אבל אם רק החזיר השכר אבל לא העיד ולא דן מחדש, הרי שהדין הישן אינו חוזר ונעור ואינו שב לכשרותו, כאילו שלא קיבל עליו שכר. וכגדר הדין והעדויות כך גם ההזאה והקידוש. שרק אם יחזיר השכר, יכול לקדש ולהזות ולא נפסול את מעשיו ולא נכריז על מימיו, מי מערה ועל אפרו, אפר מקלה. ובכך מבואר דברי הרמב"ם "שאינו כלום" - כל זמן שהוא בשם של "מקבל שכר".

וכ"כ הרמב"ן בקידושוין נח: [והוא המובא ברמ"א בשם הר"ן]: "ונראה שאינו בכלל הפסולין מדבריהם, שיהא צריך הכרזה, אלא מעצמם הם בטלין. שכיון שהיה יודע לו עדות ולא רצה לומר אלא מחמת שכר - אין זו נקראת עדות. והחשוד בכך, עדויותיו בטלין עד שיודע לך שלא נטל שכר בעדות זו, ובכך הוא עדות כשרה אע"פ שלא עשה תשובה, וכן אם החזיר ממון לבעלים וחזר והעיד באותה עדות עצמה מקבלין הימנו, שאין זה פסול לא מתחלתו ולא בסופו, אלא שכל זמן שהוא נוטל בו שכר - קנסוהו חכמים לבטל מעשיו, משום דקא עבר על מה אני בחנם אף אתם בחנם ואע"פ שנטל משניהם"

גם בלשונו של הרמב"ן רואים את ההגדרה הזו, שהפסול של העדות הזו הוא מצד עצמה. ועל כך כתב ש"מעצמם הן בטלין" וש"אין זו נקראת עדות". אבל כשמחזיר השכר הוא יכול להעיד ואין לו פסול בגברא לעולם. כך גם הפסול של מי ההזאה והאפר הוא מצד עצמם ולכך הגדירו אותם כמי מערה וכאפר מקלה. אבל לכשהחזיר את השכר הרי שהם כשרים.

א"כ יש לדון האם המים והאפר הללו, שמהם הוא היזה בשכר, האם ישובו להיות כשרים להזות מהם? הרי לכאורה על כך נאמר עליהם, שהם מי מערה ואפר מקלה? כמו כן יש לדון גם אם המזה או המקדש שלא השיב את השכר, האם כשיבוא מזה אחר, האם הוא יכול להשתמש במים אלו, או שהם נפסלו כי כבר קדשו אותם בשכר? שרש הביור כאן, הוא משמעות הביטוי שחז"ל נתנו להן - 'מי מערה ואפר מקלה'. האם בכך הגדירו את פסולותם לעולם. או שיתכן ונקטו כך בגלל שיש קושי לפסול את המעשה כל זמן שקבלו עליו שכר. בשונה מדין ומעדות שקבלו עליהם שכר (עי' בברכות כט.). כי דין ועדות שהם עניינים שבין אדם לחבירו, ושם אין המתחייב רוצה לשלם אלא מכח החיוב שיש בבית דין. ומאחר שיש לנו יכולת לפסול את העדות ואת הדיין, הרי שגם אם הפסולות היא מדרבנן, הרי שלא נחייב את המפסיד בד"ן לשלם, כי הוא אינו חייב בד"ן שצ"ה והרי לא נוציא ממנו ממון. כשרבנן אמרו שיש כאן סיבה לפסול, הוא יכול ללכת לביתו כזכאי. אבל בעניינים שבין אדם למקום, מה כוחם של חכמים לרוקן את המעשה ממצוותו ומעצם חלוותו? על כן נקטו חז"ל, שגדר הפסולות שהם יצרו כאן, כאילו שיש כאן רעוּתא בחפצים הפועלים את המעשה - כאילו שהם אינם מוכשרים לפעול את פעולתם זו. כ"מי מערה וכאפר מקלה'. אבל כשתסור הפסולות ישובו המים והאפר לכשרותם הראשונה.

ברכה על מעשי הפרה

הרב מרדכי הלוי שוורצבורד

הנה על עשית פרה אדומה שחייטתה ושריפתה וכל מעשיה בודאי היו עושים ברכה, כמוש"כ המל"מ בתחלת הלכות עבודת הקרבנות בשם הרמב"ן בהשגות לספר המצוות בשרוש הי"ב שכל העבודות כגון היציקות ובלילות ופתיחות ומליקות כשהן אחת מהן, עושה מצוה ומברך עליה, א"כ ה"נ בפרה אדומה נראה שעל כל מעשה שבה צריך לברך, והמל"מ הביא להלב שמח שכתב שלדעת הרמב"ם אין מברכין אלא על העבודה הגדולה, ושאר העבודות הקטנות נפטרות עמה, ותהיה הברכה אחת על מעשה הסדר כולו כאחת, ולפי דבריו יש לדון מה עיקר העבודה בפרה, ואולי הכהן השורף כדמצינו שהיו מפרישין את הכהן השורף את הפרה ז' ימים משמע שהוא עיקר, מיהו בתו"י ביומא (דף ב') מבואר דכהן המקבל דמה גם טעון פרישה, ונקט שורף לפי שעיקרה לאפר שריפה, מיהו בעיקר דברי הלב שמח כבר השיגו המל"מ וכתב דגם לדעת הרמב"ם יתכן דיש ברכה על כל עשייה.

ובעשיית המים דהיינו במילוי המים וקידוש והזאה יש לדון אם היו עושים ברכה, ומצאתי בספר נחל איתן להגר"ק שליט"א (סי' ה' ס"ג סק"א) שהביא להרוקח שכתב שיש לברך על נתינת אפר במים ועל ההזאה, והגר"ק שם האריך אם מברכין על מצות או לקדש, ובמילוי לא נתבאר אם מברכין עליו, ויש לדון דאינו חשוב מצוה מדמותר ליטול עליו שחר כמבואר בקדושין (דף נח'), אבל ברש"י שם משמע דהא דנוטלין עליו שחר משום שיש בו טירחא, ולעולם גם המילוי חשיב מצוה ויתכן שמברכין עליו, והתוס' ר"י הזקן שם כתב מתחלה כטעם רש"י, וכתב דאיכא מ"ד הטעם דאין עיקר המצוה, משמע דס"ל להך שיטה דהמילוי אינו חשוב מצוה.

והרמב"ן בתורת האדם הובא בב"י (יו"ד סי' של"ו) התיר לרופא לטול שחר טורח אף דהוא מצוה דהשבת גופו, והביא ראייה מהא דמותר לטול שחר על המלוי חזינן דאף דהוא מצוה נוטלין עליו שחר כיון שיש בו טורח, א"כ י"ל דס"ל דחשיב מצוה וכדעת רש"י, וכן כתב בהלכותיו בבכורות (דף כט) לפרש הא דשרי ליטול שחר הבאה ומילוי משום דאגר טירחא הוא ולא שחר מצוה, משמע דכיון שיש טורח מותר ליטול שחר אף דהוא מצוה, ועי' שדי חמד (ח"ט מערכת ראש השנה סי' ב' ס"ק י"ז) שהביא להבית מאיר שדן אם מותר ליטול שחר על תקיעת שופר ודקדק מרש"י הנ"ל דמותר לטול שחר מצוה במקום טורח והוא כדברינו, והשד"ח שם כתב דהרמב"ם (פ"ז מפרה ה"ב) כתב לחלק בסתם דהזאה וקדוש אסור ליטול עליהם שחר ומילוי מותר ליטול עליו שחר ולא כתב שום טעם, משמע דגוף המצוה אסור ליטול עליו שחר אפילו אם יש טורח, ומילוי אינו גוף המצוה.

נמצא דקידוש והזאה נתבאר ברוקח שמברכין עליהם, ומילוי לכאורה תלוי במחלוקת הראשונים בטעם דמותר ליטול עליו שחר. וכל זה נ"מ גם לענין אי חשיב עוסק במצוה בשעה שעוסק במילוי, דלרש"י וסיעתו יהיה עוסק במצוה, ולדעת הי"א בתוס' ר"י הזקן לא חשיב עוסק במצוה, מיהו אפילו תמצי לומר דבמלוי חשוב עוסק במצוה אם ממלא כדי לקבל שחר כתב המשנ"ב (סי' ל"ח ס"ק כ"ד) בשם המג"א דל"ח עוסק במצוה, וע"ש בבה"ל שהכריע דאם כוונתו גם לצורך מצוה וגם להשתכר חשוב עוסק במצוה.

בענין הזאה על ספק טומאה ברה"ר

תנן בפ"ב דפרה מ"ד המזה מחלון של רבים ונכנס למקדש ונמצאו המים פסולים פטור, ופירשו הר"ש והרא"ש שהיה מקום מיוחד שהיו מזים על בני אדם שנטמאו ב"ט ברה"ר, שאע"פ שהם טהורים מה"ת היו מקבלים הזאה כדי לצאת מספק, והמל"מ (פ"ט מאבות הטומאות ה"א בסוף דבריו) והמהר"ט אלגזי בהלכות בכורות להרמב"ן (פ"ה דף מד.) הקשו דל"ש להחמיר בהזאה דע"ז מטמאין ליה בטומאת ודאי דנושא מי חטאת שלא לצורך וכן המזה נטמא, ולכאורה זה רק אליבא דר"ע ביומא (דף יד.) דס"ל דטהור שנפלה עליו הזאה טמאתו, אבל אנן קי"ל שגם טהור שהזו עליו לא נטמא, ובאמת שלא נתבאר זה להדיא ברמב"ם אבל כתב החזו"א (סי' ו' סק"ז) דיש ללמוד כן מדבריו שכתב בפ"א מהל' עיוה"כ שמזין על כה"ג כל ז' ולא התנה שצריך להזות עליו לפנות ערב ויטבול ויעשה הערב שמש כדי שיוכל לעבוד במשך היום כדמוקי לה ביומא (יד.) אליבא דר"ע אע"כ דפסק כחכמים, וע"ש עוד ראייה, וגם המזה טהור ולא חשיב מזה שלא לצורך כדביאר החזו"א שם סק"ו דכוונת התורה דאפשר להזות לשם הוספת טהרה על האדם וכמו דמזין משום מעלה, ולגבי המוזה בלא"ה הא צריך טבילה והערב שמש אחר ההזאה.

לע"נ א"מ מרת ציפורה רבקה שוורצבורד הכ"מ

ת.נ.צ.ב.ה.

שואל כענין

הרב מנחם כהן

המ"ב ס' תרפ"ה א' כתב בשם הלבוש טעם קריאת פרה קודם לפרשת החודש שכן שריפתה במדבר היתה סמוך לניסן להזות בה מיד אחרי הקמת המשכן.

והייתה הענין שהפרה נעשית קודם לניסן וזה צ"ע שבלא משכן א"א לעשות כלל פרה. וצריך לדחוק הלשון, ואמנם אשכחן ברש"י שמות טו שבמרה נצטוו על פרה ודלא כבבלי גיטין ס. ובירושלמי מגילה פ"ק וברש"י מגילה כט. וצ"ת.

• בענין קידוש יו"ר לצורך עשית הפרה נחלקו בגמ' זבחים היכן מקום הקידוש וממה מקדש, וברמב"ם פ"ד פרה ה"ו פסק לכתחילה מקדש בפנים בכלי שרת, ואם קידש בחוץ ובכלי חול כשר. ויש לברר אי כשר דיעבד גם בקידוש בחוץ מנלן לכתחילה לקדש בפנים (וע' חזו"א פרה ח. י.).

• במקדש דוד קדשים ס' לח ג' הק' אי יש דין לקדש בפנים כיצד כשר לעשית הפרה בטבו"י דמת הרי אינו יכול להכנס בפנים לקדש יו"ר. ואמנם העירו שיעקר ההלכתא נאמרה בהזית הפרה שכשר עי' טבו"י שלא בעי קידוש יו"ר.

[ורחוק לאוקמי שנכנס לעשות ק"צ מדין טומאה הותרה בציבור שיקדש אז ידיו ורגליו].

• בשטמ"ק מנחות ו: דעת רגמ"ה שפרת חטאת היתה נקנית מדמי קדשי בדה"ב. ומקשים בשיטתו ממשנה מפורשת שקלים ד' ב' שפרה באה מתרומת הלשכה.

• בתוספתא פ"ג דפרה. וכן הוא בספרי ילפינן שאין בשר הפרה נפסל בלינה ואפשר לשורפה גם כשלוה. ומקשי הלומדים דמאי שנא מפרים הנשרפים שדנה הגמ' שלהי זבחים שאין בהם כלל פסול לינה. ומקום העיון בזה, וכן איבדו בשם מרן הגר"ז דבפרה השריפה היא מעצם סדר מעשה הפרה והוי כעין הקרבה, ולא דמי לפרים הנשרפים. דהוי מצות שריפה בלחוד.

הרמב"ם בפיה"מ פ"ג דפרה מ"ג כתב דטמא אחר מעשה טהרתו הוא בדרגה יותר בטהרה מאיש שלא נטמא מעולם. כי התורה אומרת עליו יטהר. והדברים נצרכים מובן לקט שכלנו.

טהרת פרה אדומה

הרב יהואל מיכאל רוטשילד

שאלה: הנוהגים לטבול בע"ש מספר טבילות מסוים כגון ז' טבילות או שלשים ושש וכדו' האם מועיל ליכנס פעם אחת למים ולהושיט האצבע חוץ למים כפי מספר הטבילות כדי שיחשב טבילה נוספת כל פעם שמוציא את האצבע. דהנה הרמב"ם בהל' אבות הטומאה (ו, טז) כתב וכן זב שדרס על המשכב שהוא מונח במקוה הרי המשכב טמא. וכשיעלה המשכב מן המקוה יטהר שהרי עלתה לו טבילה וזה הנוגע במשכב כשהוא במקוה אם פשט ידו ונוגע חוץ למקוה הרי זה מטמא בגדים וא"צ לומר שהוא מטמא אוכלין ומשקין. וביאר הכ"מ הטעם מפני שאין הטמא נטהר אלא בעלייתו מהמקוה לא בעודו בתוך המקוה.

ועי' בפרי יצחק ח"ב סי' לה שהבין בכ"מ כפשטו שעצם היציאה מטהר וע"כ חידש שבענין שיצא בחלק חשוב ולכה"פ בראשו ורובו. אך עי' בדבר אברהם ח"ג י"ט שכל שהוציא מקצת גופו באופן ששוב אינו נקרא ביאה במים כבר נטהר וא"כ הנידון שלנו תלוי באחרוני הנ"ל. אך עי' תשובת הגר"ק שליט"א בס' שאלת רב ח"א פרק ד סע' יח שדברי הכ"מ תמוהין וכבר תמהו האחרוני' ע"ז.

ובדרך דרש נראה לבאר שיטת הרמב"ם דעי' במדרש רבה חקת [ט, טז] חייכם לא המת מטמא ולא המים מטהרין אלא חקה חקקתי גזירה גזרתי דכתיב זאת חקת התורה. כלומר שאין הפרה בעצמותה מטהרת אלא הקב"ה צוה לנו לעשות העבודה הנזכרת בפרה אדומה ועי"ז מטהר אותנו ואכן הפרה עצמה מטמא את העוסקים בה כי לא היא זה שמטהרת ומעשה הפרה הוא חק וגזירה שאין אנו מבינים רק הקב"ה מטהר אותנו כשמקיימים זאת בלי להרהר אחריו.

והרי לפניך לשון הכ"מ "שאינו הטמא נטהר אלא בעלייתו מהמקוה" שלא כתב שעלייתו מטהרת אלא שבשעת עלייתו נטהר והרי פשוט דלו יצויר שהיה שייך יציאה בלי לטבול לא היה נטהר מזה. והיינו דלא המקוה בעצמותה מטהרת אלא רק כשטובל בתוכה אז הקב"ה מטהר אותו כמו בפרה אדומה וע"כ לא ההליכה למקוה מטהרת כלומר עשיית הטבילה אלא מה שגמר לטבול והשלים רצון הבורא בזה הוא נטהר. ונכון שאין צורך במעשה היציאה אלא דבעינן רגע הראשונה של היציאה לענין שכבר נגמרה הטבילה. ורגע הראשונה שאינו בתוכה פועלת שיטתה כי זה מורה שהשלים רצון הבורא.

ועיין באבנ"ח חו"מ ס' ע"ב ששואל על הרמב"ם מהא דמועיל טבילה במ' סאה מצומצמות דבשעת עלילתו כבר חסר מהשיעור ולפי הנ"ל א"ש דלא המעשה יציאה מטהרת ורק בעינן שנגמר מעשה הטבילה וכעין זה אומרים בשם הגר"ח שתי' דמה לי אם הטובל יצא מהמקוה ומה לי אם המקוה יצאה מהטובל.

הרב אלקנה אוסטרן

איתא בפסחים סט. דאסור להזות ניש חטאת בשבת משום דחיישינן שמא יעבירנה ד' אמות ברשה"ו. טעם נוסף מצינו ברש"י שם סה: ד"ה הזאה, דאסור להזות משום דמחזי כמתקן גברא. והנה איתא בימוא ה: דמזין על הכה"ג שבעה ימים קודם יוה"כ דחיישינן שמא נטמא, ומבואר שם בגמרא דבשבת אין מזין עליו דאסור משום שבות. וכתב רע"א (ש"ת תנינא סי' ק"ד ד"ה ולזה נראה) דהטעם שכתב רש"י דאסור להזות משום דמחזי כמתקן גברא לא שייך בהזאה דכה"ג הנ"ל, דהתם לא הוי מחזי כמתקן גברא דהרי באמת הכה"ג הוא טהור, דכל הדין הזאה הוא חומרא בעלמא, וע"כ דבכה"ג טעם האיסור הוא משום דחיישינן שמא יעבירנה ד' אמות ברשה"ו עכ"ד.

והנה הר"ן ריש פרק ד' דר"ה הקשה כשחל מצות מילה בשבת. אמאי לא גזרינן דאסור למול משום דחיישינן שמא יעביר התינוק או האיזמל ד' אמות ברשה"ו, ותיריך וז"ל וי"ל דהני שאני (שופר ולולב) לפי שהכל טרודין בהם ולא מדכר חד אחבריה משא"כ במילה, ואע"ג דגזרינן בהזאת טמא מת שחל ז' שלו בערב פסח שחל להיות בשבת וכו', התם היינו טעמא דנהי שאין הכל טרודין בהזאה, הרי כולן טרודין בפסחיהם ולא מדכרו ליה עכ"ל. ובשער המלך (פ"ב משופר ה"ו ד"ה ובמה) הקשה על הר"ן מסוגיא דיומא הנ"ל דלפי הר"ן למה אסור להזות על הכה"ג בשבת הרי שם לא שייך הטעם שמא יעבירנו דהרי מדכרו ליה, ותיריך דהר"ן ס"ל דהטעם דאסור להזות על הטמא אינו משום גזירה שמא יעבירנו, אלא הטעם הוא משום דהמי חטאת אסורים בטילטול מדין מוקצה, ואע"ג דהם ראויים למצות הזאה, מ"מ הרי מצינו בתוס' סוכה מב: דכתבו דלולב הוא מוקצה (אלא דבי"ט המצות עשה דוחה את האיסור מוקצה) ואע"פ שהוא ראוי לקיום המצוה, מ"מ כיון שאינו כלי אין קיום המצוה מבטל ממנו שם מוקצה, וא"כ ה"ה לגבי הזאת המי חטאת אע"פ שהם ראויים לקיום מצות הזאה אין ז' מבטל ממנו שם מוקצה.

והנה ראינו בספר אשיחה בחוקין סי' כ"ד לאחר שהביא את דברי השער המלך הנ"ל כתב וזה תמצית דבריו, עיקר דבר זה דחשיב מוקצה, מחודש ולא הוזכר בראשונים כלל, אלא דלבתר דאסור להזות שוב חשיב מוקצה ולא שזה יהא טעם האיסור, והטעם י"ל אף להתוס' שם (סוכה מב:). דדוקא שימוש למצוה לא חשיב משימושי האדם אבל דבר דמטהרו לאכילת תרומה וטהרות חשיב כשאר שמושי האדם ואף דאין השימוש אלא מכח התורה אין זה מגרע ולפי"ז מבואר שפיר דאין המי חטאת מוקצים עכ"ד. ולענ"ד אפילו אם נקבל את החילוק הנ"ל עדיין אפשר לקיים את דברי השער המלך בצירוף דברי רע"א הנ"ל, והוא דאדם שהוא באמת טמא אסור להזות עליו בשבת משום דהוי כתיקון גברא, אבל מצד מוקצה אין מקום לאסור דכיון דההזאה מטהרתו לאכול בתרומה וטהרות הרי זה כאחד משמושי האדם וכנ"ל. אמנם בכה"ג כיון דמדינא הוא טהור אלא דחיישינן לטומאה בתורת חומרא, בזה לא שייך לאסור את ההזאה מצד תיקון גברא דהרי אין כאן תיקון גברא וכנ"ל בשם רע"א, וא"כ אדרבא היא הנותנת כיון דבכה"ג אין ההזאה מטהרתו לאכול בתרומה וטהרות דהרי גם בליל ההזאה מותר לו, א"כ הזאת המי חטאת על הכה"ג אינה נחשבת לאחת משמושי האדם ולגבי שימוש זה הרי זה מוקצה, וא"כ ממנ"פ אי אפשר לטלטל בשבת המי חטאת עבור הכה"ג דכלפי שאר בני אדם הטמאים באמת, הרי הם אסורים מצד תיקון גברא וכלפי הכה"ג הם אסורים בטלטול משום מוקצה.

עוד העיר בספר הנ"ל דאפילו אם נאמר כדברי השער המלך, מ"מ כיון דהמי חטאת הם משקים למה שיהיו מוקצים, ואפילו לדעת הרשב"א (בקידושין נ:). הסובר דהמי חטאת אסורים בהנאה מדרבנן, מ"מ הרי לאחר ההזאה נדעשת כבר מצותו הרי הם יתירים, וא"כ כיון דלאחר ההזאה הם יתו ראויים לשימוש ממילא גם קודם ההזאה אינם מוקצים עכ"ד.

ולענ"ד אפשר ליישב, דאע"פ שלאחר ההזאה המי חטאת נעשים מותרים בהנאה, מ"מ הרי כיון דבבין השמשות היו אסורים בהנאה אמרינן בזה מיגו דאיתקצאי, ואע"ג דמבואר בשו"ע סי' ש"י משנ"ב ס"ק י"ט דבגמרו בידי אדם לא אמרינן מיגו דאיתקצאי (ובחז"א סי' מ"א סקט"ז מבואר דבגמרו בידי אדם גם בבין השמשות אינו מוקצה אע"פ שאז אינו ראוי עדיין לשום שימוש, דומיא קדירות ורחות בבין השמשות) והכא הוי גמרו בידי אדם, מ"מ הרי מצינו במשנ"ב סי' ש"ח סקט"ג דבגד הרטוב בבין השמשות הרי הוא מוקצה לכל השבת מדין מיגו דאיתקצאי. והקשו האחרונים הרי באופן שזה ודאי יתייבש הרי זה כגמרו בידי אדם דלא אמרינן מיגו דאיתקצאי, וראיתי בשו"ת אז נדברו (ח"א סי' ה') ובספר שבות יצחק בשם מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א שיישבו דברי המשנ"ב, דגמרו בידי אדם אמרינן דוקא היכן שבין השמשות הוי מוקצה מחמת שאינו ראוי לשום שימוש, אבל היכן שהסיבה שהוא מוקצה בין השמשות הוא משום איסור צדדי כגון בגד רטוב דחיישינן לסחיטה, בזה לא אמרינן גמרו בידי אדם והוי מוקצה כל השבת מדין מיגו דאיתקצאי עכ"ד. א"כ לענ"ד ה"ה במי חטאת הרי מצד עצמן הם ראויים לשימוש בבין השמשות אלא דישי עליהם איסור צדדי שאסרום חכמים בהנאה, בזה אין את ההיתר של גמרו בידי אדם ואמרינן ביה מיגו דאיתקצאי.

הרב משה וינר

בגמ' אמרינן בכמה דוכתי שפרה קדשי בדק הבית (שבועות יא: תמורה כ) ולפיכך נפדית בלא מום ועי' בר"ש בפרה פ"ב שיש בה מעילה דדרשינן בספרי דמועלין בה מדכתוב חטאת היא, וצ"ע למה בעינן למילף דין מעילה מדאיירי חטאת תיפוק ליה שיש מעילה בכל קדשי בדק הבית. ועוד מקשים למה אין בזה איסור של מתפס תמימים לבד"ה שהרי פרה היא תמימה. וצ"ע.

וברמב"ם פ"ב הל"ה מהלכות מעילה, פרה אדומה מועלין בה משהוקדשה עד שתעשה אפר אע"פ שהיא כקדשי בד"ה"ב הרי נאמר בה חטאת היא. עיין בכס"מ שהק' דהרי קדשי בד"ה ג"כ מועלין בהן וא"כ מה אכפ"ל במה דהוי קדשי בד"ה. ובחידושי הגר"ח ביאר שכונת הרמב"ם לומר שמצד דין בד"ה צריך להיות מעילה גם לאחר שנשרפה ונעשית אפר שרק בקדשי מזבח כל קדושתם שעומדים למצותן וכיון שנעשה מצותן פקע קדושתן אבל קדשי בד"ה קדושתן במה שעומד בקנין של רשות גבוה ולא אכפ"ל מה דלא חזו למצותן ולהכי היה צריך להיות בפרה מעילה לעולם ואך גזה"כ דחטאת היא בא לומר שגם קדושת בד"ה"ב שבה תלוי בדין חטאת ולהכי פקע מיניה דין מעילה שנעשית אפר. והדברים צ"ת שאם בד"ה קדושתם תלי בקנין גבוה איך נאמר שבפרה קדושת בד"ה היה תלוי בדין חטאת ובמה נפקע קדושת בד"ה, וצ"ב.

ובאמת שלטון רש"י בשבועות שם דקדושת בד"ה היא כלומר אינה מקדשי מזבח ליקדש קדו"ב לפיכך נפדית בלא מום. והיינו שכל עיקר הדין בזה שאינה קדשי מזבח אבל אי"ו קדשי בד"ה וכן לשון רש"י בתמורה כי קדשי בד"ה ולא קרבה למזבח ולהכי קרי לה בד"ה כלומר דדין בדק הבית אית לה ומפורש שאי"ו בד"ה שלא קדוש קדושת הגוף ובשטמ"ק שם אות כ"ג דהכונה דלא קדשה לגופה דאמרינן פרה נפדית בלא מום וכיון דלא קדשה לגופה לא עבדי תמורה.

והגדר בזה שהקדש פרה אינו לבד"ה לקנין גבוה אלא מקדשי לעשות ממנו קרבן פרת חטאת ורק אמרינן שכיון שלא קרב במזבח לא חייל בו קדו"ג שדינא דהקדש בגופא דברמה זה רק במה שמתחייב למזבח ולא תלי במה שנקבע להיות קרבן וכיון שלא חל בו קדושת הגוף ממילא יש פדיון ולהכי קרי ליה דין בד"ה שזה גדר קדושת בד"ה שמיחד דבר שיעמוד למקדש וקדושה זו יכולה להתקיים גם אם יפדה ויבוא בדמיו.

ועי' ברמב"ם פ"ד ה"יא מהלכות תמורה המשנה את הקדשים מקדושה לקדושה עובר בל"ת וכו' וה"ה לשאר קדשים שאין משנין אותן מקדושה לקדושה אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בד"ה כיצד אם הקדשי לבדק היכל לא ישנה לבדק מזבח וכן כל כיו"ב ע"כ. ויש להוכיח מכאן שכל קדושת בד"ה קדושה זה מה שמתיחד לדבר מסוים וזה עצמו הקדושה ולכן אם התפס קדושת היכל לא יכול לשנות למזבח שיתיחד לקדושה אחרת ורק אם יפדה שאז יעמיד לקדושה המסוימת בדמיו וזה ממש הגדר בפרת חטאת שהתפס בה שתהיה בקדושת קרבן חטאת ומתיחד שיעמוד לזה ולהכי גם הדין מעילה הוא מדין דחטאת קריה רחמנא שכל קדושתן בדין מעילה קודם שנשחטה ונעשית קרבן זה רק כי נתפס בה קדושה שהיה חטאת. וזה הביאור ברמב"ם שכתב שמועלין בה משהוקדשה עד שנעשית אפר שכבר לא עומד לעשות קרבן פקע ממילא דין מעילה אבל מ"מ גדר קדושתה משעת הקדושה זה כקדשי בד"ה שקדו"ג זה רק במה שעומד למזבח. וכן פשיטא שאין בזה איסור של מתפס תמימין לבד"ה שלא עומד כלל לבד"ה סתם. שעומד להיות קרבן ובזה לא שייך איסור מתפס תמימים שהרי דין חטאת להיות תמימה, וזה הקדש הראוי בדינה. ובר"ש בפרה (פ"ב מ"ב) מקשה למה אמרינן שאינה עושה תמורה כיון שהוי כקדשי בד"ה אבל חטאת קריא רחמנא ומאי שנא שייך בה כל פסולי קרבן טרפות ויוצא דופן וכו' וכן אם שחטה שלא לשמה נפסלה ולענין שיעשה תמורה כחטאת לא אמרינן חטאת קריא רחמנא, וכונתו להקשות שמוכח שביסוד קדושתו זה קדושת קרבן ולא חלות קדשי בד"ה דא"כ למה לא יכול לחול פסולים שקדושת בד"ה חל בכל דבר אפילו באשפה שלא שחטאת קריא רחמנא זה בעיקר קדושתו וא"כ למה לא יכול לעשות תמורה. ותיריך דגבי תמורה דנפקותא ליתא בגוף פרה"ג לא שייך דרשא דחטאת קריא רחמנא. ונראה כונתו שבאמת אין כאן קדו"ג של חטאת ורק נקבע בה קדושה שיתיחד להיות קרבן וקדו"ג חל רק לאחר שנשחטה שאז אין לה פדיון אבל בעינן שהיה ראוי להיות חטאת ולכן מעכב כל הפסולים שיעכבו בזה קיום הקרבת החטאת אבל תמורה תליא בעצם הקדושה וזה לא נאמר במה הנקרא חטאת ולכן אמרינן שאינה עושה תמורה דהוי קדשי בד"ה אמנם צ"ע למה לאחר שנשחטה לא עושה תמורה שהרי יש בה קדו"ג של חטאת. ובעיקר גדר קדושתה לאחר שחיטה עי' בחידושי הגרי"ז (מע"ה ק, ד"א), שביאר בשם הגר"ח שתורת חטאת חל בה ע"י עצם מה שנשחטה לשם חטאת ולכן אם שחט לשם חולין תפדה ואינה מכפרת. והיינו שגם לאחר שנשחטה אין כאן סיבה לחלות קדוה"ג לשם חטאת, אלא עצם מה שנעשה בה עבודת קרבן לשם חטאת זה נותן שם קרבן, ולכן לא שייך שיעשה תמורה להחיל בבהמה שלא נעשה בו בפועל קיום עבודות לשם חטאת כיון שאין זה קדושה מצ"ע אלא רק מחמת שנעשית קרבן בפועל.

הרב מאיר רותן

הנה יש לחקור בגדר דין פרה אדומה האם היא סימן או סיבה, כלומר האם הדין אדומה הוא סימן על סוג של פרה אדומה ולפי"ז הדין אדומה הוא על גוף הפרה. או דהדין אדומה הוא דין בפנ"ע שיהיה בה מראה אדום ולפי"ז הדין אדומה הוא רק על המראה שיהיה בה מראה אדום.

והנה נחלקו גדולי האחרונים האם דין אדומה נאמר גם על קרנים וטלפים של פרה או רק על גוף הפרה דיעוי' באוה"ח עה"ת עה"פ אדומה תמימה דנקט דאפי' קרניה וטלפיה צריכים להיות אדומים וכן נקט במנח"ח תצ"ז עיי"ש. אמנם בבאור הגר"א על התוספתא בפרה שם וכן החזו"א פרה סי' ד' ס"ק ב' כ' להדיא דאין דין בקרנים וטלפים שיהיו אדומים אלא גם אם הקרנים שחורים הפרה כשרה ורק יש דין לחתוך אותם כמבואר שם במתני' וצ"ב יסוד פלוגתתם. ונראה דיסוד פלוגתתם הוא האם דין אדומה הוא בגוף הפרה וא"כ ודאי י"ל דהקרנים והטלפים אינם צריכים להיות אדומים דאינם מגוף הפרה, אך אם דין אדומה הוא דין בהמראה שיהיה בה מראה אדום א"כ י"ל דה"ה הקרנים והטלפים צריך שיהיו אדומים דהם חלק ממראה הפרה.

וכ"ה באמת לשון החזו"א דכ' וז"ל נראה דאין הקרנים והטלפים בכלל אדומה שאמרה תורה דא"כ לא יהא מועיל גזיזה אלא שהם מכהות את האדמומית עכ"ל. והיינו דנקט דעיקר דין אדומה היינו על גוף הפרה ולכך כשהקרנים שחורות זה מכהה את המראה בגוף הפרה. ויעוי' שם עוד דנקט לפי"ז דאם הקרנים הם לא שחורות אלא בשאר מראות אינן פוסלות את הפרה דדוקא שחור הוא מכהה את המראה עיי"ש. והנה לפי"ז יש לדון בדבר חדש דאם הקרנים שחורות יחייב **לצבוע את הקרנים באדום** ולא יצטרכו לגזום.

עוד יש לחקור האם הדין אדום היינו כמו דם נידה, או"ד דגם חום וכדו' נמי קרי' ליה אדומה. והנה במתני' פרה פ"ב מ"ד איתא היתה בה יבלת וחתכה ר' יהודה פוסל. והראב"ד פ"א מפרה כ' לבאר הטעם דר"י דפסול אפי' העלה מקום היבלת שער אדום לפי שאינו אדמומית גמור אלא לקוי ע"כ. ועי' במשנ"א שם במתני' דכ' עלה ואינו מובן כיון דלא אשכחן שיעור באדמומית פרה מה נקרא אדום כדשאכחן בדם נדה וא"כ מנ"ל דלקוי פסול ע"כ. ומבואר דלהראב"ד בעי' אדום ממש. אך להמשנ"א שם נקט דאין צריך שיהיה אדום ממש כמו הנידה.

עוד יש לחקור האם הדין אדומה הוא דין בגוף הפרה או רק בהשערות דהשערות יהיו אדומות ורק לא משכח"ל שיהיה פרה לבנה עם שערות אדומות אך הדין אדומה הוא דין בהשערות. **והנראה** בזה דהנה תנן במתני' פרה פ"ב מ"ה היו בה שתי שערות בתוך שתי גומות ר"ע אומר אפי' ארבע וחמש והן מפוזרות יתלוש וכו' וכך קי"ל להלכה עי' רמב"ם פ"א ה"ג. ולכאורה צ"ב אמאי יש דין יתלוש והא ממנ"פ אם זה כשר א"כ למאי צריך לתלוש. ועי"כ מוכח דיש דין מראה אדום גם בשערות והיינו מלבד הדין אדומה בגוף הפרה יש עוד דין דצריך מראה אדום גם בהשערות. ונמצא לפי"ז דאיכא ב' דינים הא' הוא דין אדום בגוף הפרה. והב' הוא דין אדום בהשערות ודו"ק.

ונראה דכ"ה מוכח מלשון רש"י עה"ת עה"פ אדומה תמימה ופרש"י שתהא תמימה באדמומית שאם היו בה שתי שערות שחורות פסולה ע"כ. ומבואר דהדין תמימה נאמר על הדין שערות והיינו דהדין אדומה הוא על גוף הפרה והדין תמימה הוא בשערות. אמנם יעוי' לשון הרמב"ם פיה"מ פרה פ"ב מ"ב והנסת כשרה וז"ל היה עולה בדעתנו שמאמר ה' תמימה היינו שלימה בכל הדברים והודיענו שענין תמימה שלימות האודם עכ"ל. והיינו דהדין אדומה תמימה מיירי על גוף הפרה שתהיה בשלימות האודם.

והנה תנן במתני' שם גלגל הענין והשינים והלשון אינם פוסלים בפרה והיינו דבכל צבע שיהיו אינם פוסלים. ולכאורה תמוה מ"ש קרנים וטלפים דצריך שיהיה אדום ואילו שינים ולשון ועינים אין בזה דין אדום והא שניהם מגוף הפרה. ועי"כ מוכרח דס"ל לאוה"ח והמנח"ח דהדין אדומה הוא דין בהמראה שיהיה בה מראה אדום ולכך דוקא מה שרואים יש בו דין אדום, אך שינים גלגל העין והלשון דהם מכוסים אין בהם דין אדומה.

משמרת מייחטאת
הרב מ. מ. הכהן שפירא

תנן [בפ"ט מ"ג מפרה] העופות פוסלים במי חטאת חוץ מן היונה מפני שהיא מוצצת. [ופרש"י: דשאר עופות אינם מוצצים אלא מגביהין פיהם אחר שלקקו והמים נופלים מפיהם והרי הם כמים שנעשו בהם מלאכה]. ר"ג אומר: אף "הנחש", מפני שהוא מקיא.

וכתב בחי' הרש"ש (חולין ט.): ק"ל בהא בעינן "עובד" דומיא "דעבד" דניחא ליה, עי' גיטין (נג) בפרש"י ותוס' שם. ובשתית נחש מאי ניחותא אית ליה? עכ"ל.

והנה בב"ח [ה' נט"ו] כתב ז"ל: דלא נקט רש"י בלשונו "נעשה בהם מלאכה" אלא לדוגמא כלומר כי היכי דהמים שנעשו בהם מלאכה פסולין לנט"ו משום דע"י המלאכה נמאסים משתיה ונעשו שופכין ה"נ המים ששתו העופות והבהמות וחזרו ונפלו מפיהם למים שבכלי ונמאסים כל המים שבכלי ושופכין אותן. עכ"ל. וא"ש שאלת הרש"ש.

אכן יעוי' ברש"י (גיטין שם) ז"ל: העושה מלאכה במי חטאת דפרה אדומה וכן בפרה עצמה נפסולין במלאכה, דכתיב: "אשר לא עלה עליה עול". "ובמי חטאת כתיב: "למשמרת למי נדה", ותניא בספרי: מה ת"ל? שיכול אין לי אלא שתהא מלאכה פוסלת אלא בפרה, ומנין שאף במים? ת"ל: "למשמרת למי נדה". כלומר שיהיו משומרות לכך ולא לדבר אחר. עכ"ל.

אשר מבואר בזה ד'עובד דומיא דעבד' נאמר בעושה מלאכה בפרה עצמה. אולם 'במייחטאת' הוא מדין אחר, משום דבעינן "משמרת" וכשנעשה בו מלאכה חסר כאן "בשימור" ומה לי אי ניחא ליה או לא ניחא ליה במלאכה?!

טהרה ע"י האפר ומים חיים
הרב ידידיה אלבו

יש להסתפק בדין טהרת אפר פרה, האם המטהר את האדם זה המים החיים, והאפר פרה זה רק דין לקדש את המים חיים, או דלמא שהאפר פרה הוא המטהר, או מ"מ האפר פרה ביחד עם המים חיים.

ובפשטות בסברא הפשוטה מבינים שהאפר פרה הוא המטהר, כמו שכתוב, תבוא אם ותקנח צואת בנה, וכן כל החידוש של אפר פרה, "שמטהר את הטמאים" ומטמא את כל מי שעוסק בפרה.

אמנם מאידך בחזו"א ס"ט מפרה הי"ז כתוב שאפי' אם יסלקו את כל אפר הפרה מהמים וישאר רק מים אחרי הקידוש, ג"כ כשר להזות עם זה, וא"כ נראה שגדר הדברים שהמים הם המטהרים, והעסק עם הפרה זה רק כדי לקדש את המים שיהיו ראויים להנות בהם.

ושמא באמת כמו הפשטות דהאפר פרה זה המטהר, אלא שאחר שמערב את המים חיים ביחד עם האפר פרה, מקבלים המים חיים דין של האפר בעצמו, ולכן די בזה שמוזה במים, כי דין המים כדין האפר אחר שנתקדש באפר פרה, וצ"ע.

אופן ההזאות
הרב חיים סנדוורסקי

'והזה... מדמה שבע פעמים'.

בגמ' (מנחות ז:) מבואר שבין הזאה להזאה ה"ל מקנח הכהן את ידו בשפת המזרק. ופירש"י, דדוקא בשפת מזרק ולא בגופה של פרה, כיון שאת הפרה ה"ל שוחט בהר המשחה למטה, ואת ההזאות עשה למעלה, ולא יטריחוהו לרדת ולעלות לכל זריקה. וברש"י (זבחים צג:) ובתוס' פי' דאם יקנח אצבעו בפרה ישארו נימין (שערות) באצבעו ויתלכלך הדם של ההזאה. והיינו לפירש"י במנחות שחיתת הפרה ה"ל למטה בהר המשחה. ולפירש"י ותוס' בזבחים השחיטה והזריקה היו למעלה בהר המשחה, ומש"ה פירש"י ותוס' הטעם דחיישינן לנימין.

ובתוס' (זבחים כה:) והוסיף, שכשגומר את ההזאות ה"ל מקנח ידיו בגופה של פרה, כיון שצריך לשרוף את כל הדם, ולכן לא ה"ל מקנח על המזרק ומהמזרק על הפרה, וכלשון המתני' (פרה פ"ג מ"ט) גמר מלהזות מקנח ידיו בגופה של פרה.

וברמב"ם (פרה אדומה פ"ג ה"ב) כתב שמקבל את הדם לידו השמאלית, ומזה בידו הימנית, ובין הזאה להזאה, מקנח ידו בגופה של פרה. ומק' הכס"מ דבגמ' איתא שמקנח בשפת מזרק, ות"ל דלרמב"ם ה"ל גירסא שמקנח בגופה של פרה [וכן גר' בגמ' השיטמ"ק], וצ"ל דהרמב"ם לא חשש שה"ז תתלכלך מהנימין.

ובראב"ד מק' על הרמב"ם שפסק שמקבל בידו השמאלית והרי צריך קבלה בכלי, ומבאר שלכתחילה מקבל ביד, אך כשר נמי בכלי. ומבאר התו"ט שאף שהקבלה היתה ביד, מ"מ ה"ל מזרק כדי שבין הזאה להזאה יקנח אצבעו על שפת המזרק, ועי"ז יוכל לשרוף את כל הדם. ולפי"ז אומר המשנה ראשונה שהמזרק לא ה"ל כלי שרת.

ובד"ם שע"ג הסכין של השחיטה, לרמב"ם צ"ל שקינח בגופה של פרה, [שהרי לא ה"ל מזרק], ועינין תוס' זבחים כה: ויש לדון.

הרב אי"ש קמפה

א. תנן במגילה (כ.א.) אין קורין את המגילה וכו' ולא טובלין ולא מזין וכו' עד שתיניץ החמה וכו'. ומפרש רש"י, וז"ל: ולא טובלין, משיגיעו שביעי לזב ולטמא מת אין אומרים משחשיכה בכניסת שביעי ראוי לטבול אע"ג דלילה תחילת יום הוא הכא יום בעינן אבל משעבר היום מותר לטבול בלילה ובבמ' יליף לכולהו עכ"ל.

וכן משמע בפיה"מ להרמב"ם ש מפרש מש"כ במשנה "ולא טובלין" היינו טבילת האדם שנטמא במת שכתב בזה"ל: ואמר בהזאה והזה הטהור על הטמא וגו' הקיש טבילה להזאה כי בשביעי טובל כמו שביאר הכתוב, עכ"ל. ממש"כ "כי בשביעי טובל" משמע דקאי אטבילת האדם (וכ"מ התוי"ט בדעתו, ועיי"ש שמביא שהכס"מ מפרש בדעת הרמב"ם דקאי אטבילת האיזור בדעת תוס').

ובגמ' לפינן לא דאין טובלין עד שתיניץ החמה מדאיתקש טבילה להזאה, והקשה תוס' לפי רש"י דמייירי בטבילת האדם מאי איריא משום דאיתקש טבילה להזאה תיפול מדתניא בספרי שאם הקדים טבילה להזאה לא עשה ולא כלום וממילא פשיטא שאינו יכול לטבול בליל שביעי דהוא קודם ההזאה ובליל שמיני באמת יכול לטבול כמש"כ רש"י, ולכן הם מפרשים דלא קאי אטבילת האדם אלא אטבילת האיזוב עיי"ש.

ולכאוי יש לתרץ קושייתם שדמכח"ל טמא מת שטמא ז' ימים ואינו טעון הזאה. [ובכ"ה צריך קרא דלא מצוי לטבול בליל ז' רק ביום]. והיינו לפי"ד הרמב"ן ז"ל [בפרשת חוקת ובח"י לב"ב דף כ"א.] דאע"פ שקיי"ל חובי"ה כחלל ואדם שנטמא בכלי שנטמא במת טמא ז' ימים אינו טעון הזאה בג' ובז' [וזה כפ"י הגמ' בניזיר נד. ב.] והטעם משום דקרא דמרבין ביה חרב "ה"ה כחלל קאי אטומאת ז' ובקרא דכתיב הזאה לא כתיב חרב רק מת עצמו עיי"ש בדבריו. (וכן דעת בעה"מ בפרק בהמה המקשה עא.ב.)

ואף יש מקום לדון דבהאי גונא דאינו טעון הזאה יכול לטבול גם בלילה כיון שהלימוד שאינו טובל בלילה הוא מדאיתקש טבילה להזאה ובהי שאין הזאה אין הקש, מ"מ מסתבר דז"א וגם בהאי גונא אינו טובל בלילה שהרי הפסוק של ורחץ במים וגו' קאי גם על מי שנטמא בחרב וטבילה זו הוקשה להזאה ועיי"ל.

וגם הרמב"ם שחולק על הרמב"ן וסובר שכל אדם שנטמא בכלים שנטמאו במת טעון הזאה מ"מ בניזיר שנטמא בהם גם הוא סובר שאינו טעון הזאה (כמבואר בפ"ז מהלכות נזירות ה"ח) ולהאי גונא בעי' קרא דאינו טובל בלילה. והתוס' שלא תירצו כן י"ל דהם לשיטתם (במסכת נזיר שם) דסברי שהנטמא בכלים שנטמאו במת טעון הזאה עיי"ש.

בהקשו הראשוני" ז"ל על מה ששנינו בספרי שאם הקדים טבילה להזאה לא עשה כלום מהא דתנן במסכת פרה (פ"ב מ"א) דהאדם טובל בלילה ומזה ביום, משמע שטובל לפני ההזאה. ותיירץ ר"ת (הביא בדברי הר"ש שם) שהמשנה לא מדברת על טבילת טהרה אלא על טבילה לקבל הזאה שכל הזאה טעונה טבילה לפנייה.

והרמב"ם בפיה"מ שם מתרץ שהדין של הספרי שטבילה קודם הזאה לא מועלת היינו רק כשמזה ביום השביעי, אבל אם לא הזה ביום השביעי [שדינו שיכול להזות ביום ח' וט' וכו' - כך דעת הרמב"ם] אז מועיל טבילה לפני ההזאה וע"ז כתוב במשנה שטובל בלילה מזה ביום, (וכן הוא פוסק בפ"א מהלכות פרה ה"ב).

וביאר החזו"א (פרה סי' ט"ו סק"ט) טעם הדבר שבמזה ביום השביעי אינו יכול לטבול לפני ההזאה ובמזה ביום ח' יכול לטבול לפני ההזאה, שדין טמא מת להיות ז"י בטומאתו ולא אומרים מקצת היום ככולו אלא עיי' הזאה, לכן ביום השביעי אינו יכול לטבול לפני הזאה כי עדיין לא נשלמו ז' ימים ומכאן ואילך יכול.

והנה כתב הרמב"ם (בפ"ו מהלכות ק"פ ה"ו) טמא מת שחל שביעי שלו להיות בשבת אין מזין עליו אלא למחר, ואפי' חל שביעי שלו להיות ב"ג בניסן והוא שבת ידחה ליום י"ד ומזין עליו ואין שוחטין עליו כמו שביארנו וידחה לפסח שני עכ"ל (שיטת הרמב"ם שאין שוחטין על ט"מ בשביעי שלו אע"פ שראוי לאכול בלילה).

והקשה הצ"ח (בפסחים פ.א.) מדוע הוא נדחה לפסח שני שיטבול בשבת וזה ב"ד שהרי להרמב"ם מועיל טבילה לפני ההזאה אם מזה ביום השמיני ואז ביום י"ד כשיזה יהא טהור לגמרי ויוכל לעשות פסח.

ות' הצ"ח שגם אם הוא יטבול בשבת מ"מ למחרת אחרי ההזאה עדיין הוא יצטרך הערב שמש ולא יוכל לעשות קרבן פסח (כמו כל ט"מ בשביעי שלו, וכנ"ל) [וגדולה מזו מצאנו בתוס' רא"ש בסוטה כ.טא. שכלי חרס שנשבר ונטהר טעון הערב שמש עיי"ש].

עוד תירץ הצ"ח דדוקא באותו יום שמזה יכול לטבול לפני ההזאה אבל ביום שלפני כן לא ולכן אינו טובל בשבת ומזה ב"ד, (וכתב שכן משמע גם בלשון הרמב"ם בהלכות פרה).

והנה לפי"מ שמבאר החזו"א את שיטת הרמב"ם שלכן יכול לטבול לפני ההזאה כשהזה ביום ח' משום שכבר נשלמו ז' ימים ודוקא קודם שנשלמו ז"י בעיני הזאה כדי לומר מקצת היום ככולו, קושיית הצ"ח מעיקרא ליתא דאפי' אי נימא שיכול לטבול ביום זה ולהזות ביום שאחריו וגם נגיד שבכ"ה הוא לא יצטרך הערב שמש אחרי ההזאה זהו דוקא מיום ז' ואילך אבל ביום השביעי ודאי אינו יכול לטבול אפי' אם יזה ביום השמיני כי עדיין לא נשלמו ז' ימים, ופשוט.

חוקת התורה

אי' בתנחומא (ח) חייכם לא המת מטמא ולא פרה מטהרת ולא המים מטהרין אלא אמר הקב"ה חקת חקתי גזרה גזרתי ואין אתה רשאי לעבור על גזרתי דכתיב זאת חקת התורה. וברש"י כאן גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה, [והרמב"ן כ' דמקורו מיומא סז,; אכן לפנינו ליתא שם פרה אדומה. ועיי' רמב"ן פר' אחרי מות דגם שם הביא הגמ' הנ"ל עם הגי' פרה אדומה]. ופי' רבינו בחיי בפר' משפטים (כג, ט) שאין לך רשות להרהר כי ההרהור בטעם חוקים אלו הוא מזיק בעוה"ז מצד יצה"ר המכשיל את האדם.

וכ' הרא"ם כאן אע"פ שכל התורה והמצוות הם גזירות, אלא שבמצוה זו אין טעם כלל, אלא הגזרה, שכך גזרה חכמתו ית'. ואף שיש לה טעם שגילה הקב"ה למשה (כדאי' במ"ר ט, ג-ד), מ"מ כלפי ישראל היא חוקה. ועיי' אוה"ח דאפשר שהורשה משה לגלות הטעם לישראל, אלא שלא יאמרו הטעם לאומות כשמקנטרים אותם. [ומה שמונין אותם דוקא בזה ולא בשאר מצוות, עיי' רמב"ן דהוא לפ ששעשית בחוץ].

ועיי' בספרנו דאף שאין להרהר בטעמה, מ"מ יש בה רמז לדרך התשובה, שכל פרטיה נעשים באופן זה.

והנה כ' החינוך (שצז) אע"פ שמלאני לבי לכתוב רמזים מטעמי המצוות שקדמו... במצוה זו רפו ידי ואירא לפצות פי עליה כלל גם בפשט, כי ראיתי לרז"ל האריכו הדבור בעומק סודה וגודל ענינה עד שאמרו שהמלך שלמה וכו'. ותמה הר"י קמינצקי (אמת ליעקב) שהרי גם בשאר המצוות יש סודות עמוקים, מעבר לטעמים שכ' החינוך. וביאר דשלמה חידש דכל מצוה היא בשביל הגזרה שגזרת, והיא יסוד העבודה מיראה, ולכן אין בה טעם כלל!

עוד אי' שם בתנחומא בסמוך, ומפני מה כל הקרבנות זכרים וזו נקבה, א"ר איבו מלה"ד לכן שפחה שטיני פלטרין של מלך, אמר המלך תבא אמו ותקנה להזאה, כך אמר הקב"ה תבא פרה ותכפר על מעשה העגל. והקשו דא"כ ה"ז טעם למצות פרה ואמאי נקראת חוקה. וביאר הבית הלוי (פר' כי תשא) דבאמת אינו טעם, אלא דפרה אדומה היא סייג וגדר גדול למתבונן בטעמי המצוות, שבאמת אינו משיג את טעמם ועומקם. וזהו התיקון לחטא העגל שבא עיי' שחשבו שמשיגים את עומק הענינים ומתוך כך רצו לעשות צורה כדי להשיג השפע. ומה שדוקא בפרה בחרה התורה להסתיר את הטעם כדי שיהיה כפרה על העגל, הוא משום דפרטי מעשה הפרה דומים למעשי העגל, כמ"ש רש"י.

וכע"ז כ' הכת"ס כאן שהכפרה במה שאין שומעים לאוה"ע המסיתים אותם, והוא תיקון לחטא העגל ששמעו לערב רב. ועוד כ' דעל זה גופא שהיא מכפרת על העגל יש להרהר, שהרי נהרגו כל החוטאים בעגל, וא"כ ל"ל כפרה, וע"ז נאמר גזרה היא מלפני וכו'.

ואף שכבר ניתנה במרה (רש"י שמות טו, כה), עיי' חת"ס ר"פ חוקת, דמה שלא נאמר בה טעם הוא כשניתנה במרה, אבל אחר שחטאו בעגל, נתגלה הטעם למפרע. והכת"ס כ' דז"ג הקושי בטעמה שניתנה קודם החטא שמכפרת עליו והיא קו' הרמב"ם ידיעת השי"ת מכחשת הבחירה, וא"א להשיג ענין זה בשכל אנושי. ועיי' חנוכת התורה. [ולמעשה נאמרה ביום שהוקם המשכן כדאי' בגיטין ס ונכתבה כאן כיון שהיו טמאי מתים מהמגיפה במחלוקת קרה, כ"כ החזקוני, ועיי' אב"ע].

אך עיין בפנ"י ובגבורת אורי יומא (ב. ד"ה בשלמא) דהכפרה על חטא העגל היא רק בפרה הראשונה שעשה משה במדבר. ולפ"ז לק"מ, דאכתי ליכא טעם במצות פרה לדורות. [ועיי' לק' בענין כפרת פר'א].

טהרת פרה בזה"ז

כ' החת"ס (חקת) דבכל הקרבנות עיי' העסק בהם נחשב כאילו הקריב ומתכפר, אבל בפרה לא שייך לומר שע"ז יהיה טהור מטומאת מת. וא"כ הקריאה והלימוד שלא לצורך. ומ"מ מצוה גדולה לקרותה ברבים ולעסוק בהלכותיה, והיינו חוקה בלא טעם, וזהו שאמר "זאת חוקת התורה", ומה היא החוקה - "אשר צוה ה' לאמר" זאת הפרשה ברבים ולהגות בה.

אך עיי' מלאכת שלמה על המש' במגילה (ג, ד) שהביא דחיוב קריאת פרשת פרה אע"פ שאין בידינו לעשותה, כיון שעיקר ענין טהרת הפרה שהחי יתן אל לבו עון העגל שגרם מיתה, ועיי' שקוראים פר' פרה נחשב כאילו עושים מצות פרה ושורפים אותה והיא מטהרת אותנו מטומאותינו, דעיקרה שאין המים מטהרים אלא כוונת המים להכניע היצר, וממילא קריאתה יכולה להועיל.

ועיי' של"ה (תושב"כ חקת) שאף כשאין אפר פרה יוכל אדם לטהר עצמו עיי' שידק בת"ת ונרמז בפס' "הוא יתחטא בו ביום השלישי וביום השביעי יטהר", דהיום השלישי רומז לתורה שניתנה באלף ה', והמתחטא ביום ה' יטהר ביום השביעי דהיינו בעוה"ב שהוא יום השבת.

"חטאת היא" - גדרה כקרבן

כתיב (יטט) והיתה לעדת בני למשמרת למי נדה חטאת היא. ואי בספרי (מובא ברש"י) קראה הכתוב חטאת לומר שהיא קדשים ליאסר בהנאה. וכן אי בחולין יא. [ובימא ב. וע"ז כג:] דחטאת קרייה רחמנא. [וע"י רש"י יבמות עג ד"ה הטהור]. והתוס' (סד"ה חטאת) הקשו אמאי בכ"מ נחשבת קדשי בדק הבית ול"ח קדשי מזבח משום דחטאת קרייה רחמנא. ות"י דאיה"נ אלא דבלא"ה דחי להא דקדשי בדה"ב, ומבואר דס"ל שהיא קדשי מזבח.

ובחי' הגרי"ז הל' מעה"ק (פ"ד סה"א) כ' בשם הגר"ח דבעיקר ההקדשה קדשי בדה"ב היא, אלא שבשעת שחיטה חל בה דין חטאת ע"י הקרבנה בתורת פרה. ועיי"ש שנס' לפי"ז אם שייך בפרה הדין דסתמא לשמה קאי. והקה"י (זבחים ג) השיג ע"ז דלכא"ו כבר מחיים נקראת חטאת, עיי"ש.

אכן מצינו דנחלקו בזה הראשונים, אם פרה אדומה כחטאת ממש וכקרבן. דהנה הקשו המפרשים דכיון שנקראת חטאת והיא קדשים, למה לי קרא דכתיב "אשר אין בה מום" לפסול בה מום, תיפול מדין מום הפוסל בכל הקרבנות. ות"י הרא"ם (ויקרא א, ג) דאיהו קרבן ממש משום שאינה להקרבה אלא לאפר בעלמא, והו"א שאין מום פוסל בה, וכן מבואר בשטמ"ק חולין (יא) על קו' התוס' ד"ה חטאת) וז"ל ומחטאת קרייה רחמנא לא שמעינן מינה מידי, אלא טעמא למילתא אמאי בעינן שתהא כשרה, והיינו משום דחטאת קרייה רחמנא, אע"ג דלאו חטאת ממש היא, דהא קדשי בדק הבית היא. ועיי"ש שביאר בזה דבכ"מ נקראת קדשי בדה"ב דמה דילפ"י מחטאת קרייה רחמנא הוא רק טעם שתהיה שלימה ולא טריפה. וכ"ד התו"י ביומא מב. דגם למסק' היא קדשי בדה"ב.

ועיי' במו"ח (ח"ג ספמ"ז) שכל טעם קרא פרה אדומה חטאת היא, מפני שהיא משלמת טהרת טומאת מת להכנס למקדש ולאכול בקדשים אחר"כ, כוונת הענין שהוא אחר שנטמא נאסר עליו להכנס למקדש ולאכול קדשים לעולם, לולא זאת הפרה שנשאה זה החטא. כציץ שהוא מרצה... ומבואר דשם חטאת הוא מצד שנושאת החטא, אבל לא חשיבא קרבן.

וכ"מ בתיב"ע שתרגם ותהי לכנישתא דבניי למוי אדיותא, ברם שיבוק חובת עיגלא היא. כלומר דחטאת היא היינו שמכפרת על חטא העגל. אך הרא"ש (עה"ת) כ' אשר אין בה מום - כל מום כמו קרבן, דהא חטאת קרייה רחמנא. ומבואר דס"ל דדינה כקרבן. וכשיטת התוס' בחולין הנ"ל דעיקר דינה כקדשי מזבח.

ועיי' דבר אברהם (ח"א ז) שיצא לחדש [לו"ד הראשונים] דחטאת קרייה רחמנא הוא רק לגבי המים ולא הפרה עצמה, וכדמשמע מהפס' דקרייה חטאת, "מי נדה חטאת היא". אך דחה דודאי שהפרה עצמה כחטאת כדמוכח בגמ', אבל מ"מ תלוי במי נדה, דרק כשהיא באה לכלל מי נדה נעשית כחטאת, עיי"ש שהאריך.

פרה כקדשי בדק הבית

בכ"מ בגמ' אמרינן דפרה קדשי בדק הבית היא (והובאו בתו"י יומא מב.), [ונת' לעיל דנח' הראשונים בזה, דד' תוס' בחולין דלדינא היא קדשי מזבח וכ"מ ברא"ש. ושאר"י ס"ל שהיא קדשי בדה"ב]. ופי' רש"י ביומא דאין בה קדושת המזבח אלא קדושת דמים. ועיי' כס"מ בהל' מעילה (פ"ב ה"ה) שדקדק ברמב"ם שאינה לא קדשי מזבח ולא קדשי בדה"ב אלא שדומה לקדשי בדה"ב. [ומועלין בה רק משום דקרייה רחמנא חטאת, אע"ג שאינה קדשים ממש].

וכ' התוס' בב"ק (עז: ד"ה אומר) דאף קדשי בדה"ב היא מ"מ באה מתרומת הלשכה [כדתנן בשקלים פ"ד מ"ב] דמשום שצריכים לה הכהנים המקריבים, נחשבת כצורך קרבן. ומ"ש דקדשי בדה"ב לא שתהיה קנויה מקדשי בדה"ב אלא שדינה כקדשי בדה"ב.

אכן בשטמ"ק מנחות (ו:) כ' בשם רגמ"ה שהיתה נקנית מדמי קדשי בדה"ב ולא מדמי מזבח. וצ"ע מהמשנה בשקלים, וכ"ה בספרי חקת (קכג) ויקחו - מתרומת הלשכה.

ומכאן הק' במושב זקנים בפר' על רש"י (יטט) שכל דקרייה חטאת לומר שהיא קדשים ליאסר בהנאה. והק' הר"י דפשיטא דאסורה בהנאה שהרי באה מתרומת הלשכה, והוא הקדש גמור. ועיי' תוס' מנחות נא: שהק' כעיי"ז ל"ל האי קרא דחטאת ללמד דיש מעילה בפרה.

עיי' רמב"ם פ"ב מהל' מעילה ה"ה שכל פרה מועלים בה משהוקדשה עד שתעשה אפר, אע"פ שהיא קדשי בדה"ב הרי נא' בה חטאת. ומשמע דאף שכשנשחטה הפרה וחל עליה דין חטאת, אכתי לא פקע ממנה דין קדשי בדק הבית. ועיי' בחי' הגר"ח שם דאף מעשה ההקרבה דנסתלק ממנה שם חטאת, מ"מ אכתי קדושת דמים עליה, אלא שכנעשית אפר פקע משום דנקראת חטאת. ועיי' דבר אברהם (ז, ז).

כפרת פרה אדומה

בגמ' ריש יומא (ב) מבואר דפרה לאו בת כפרה היא. והק' הפנ"י והגבור"א מדאיתא במו"ק (כח) א"ר אמי למה נסמכה מיתת מרים לפר' פרה אדומה, לומר לך מה פרה אדומה מכפרת אף מיתת צדיקים מכפרת. ות"י עפי' התוס' במו"ק שפי' דהיינו שמכפרת על מעשה העגל. דלפי"ז הוא רק בפרה ראשונה שעשו ישראל במדבר, אבל בסוגיא דיומא איירי בפרה דדורות וזו ודאי לאו בת כפרה היא. וכ"כ הרש"י במו"ק דכ' דלזה כוונת התוס' דלא תקשי מיומא.

ועוד ת"י הגבור"א דמ"מ עיקרה לאו לכפרה, [ואף בפרה שעשה משה אלא דמקופיא כפרת נמי על מעשה העגל]. וכ"כ הרש"י דעיקרה לטהרה באה. ועיי' מ"ש המהר"ץ חיות דמה שפרה מכפרת על כל כלל ישראל לא נקרא כפרה מיוחדת, [וכשם שמצינו בעולה שאע"פ שמכפרת על חייבי עשה וכו' ל"ח שבאה לכפרה].

וכ"ז לפי התוס' שפי' דפרה אדומה גופה מכפרת, אבל הר"ח (במו"ק) כ' מה פרה זו מטהרת חטאים ונקראת חטאת וכל חטאת מכפרת עוון, כך מיתתן של נשים צדקניות מטהרת ומכפרת וכו'. ומבואר דס"ל דהפרה עצמה אינה מכפרת. וא"ש. ועיי' ברש"י בפר' (כא) דלא גרס פרה אדומה מכפרת, אלא מה קרבנות מכפרים אף מיתת צדיקים. אך עיי' ברמב"ם (פ"א ה"ט) דנקט לשון מכפרת לגבי פרה אדומה.

כהן בשחיטת הפרה

ביומא מב. נחלקו רב ושמואל בשחיטת פרה בזר, אם כשרה או פסולה, ומאן דפסול יליף מדכתיב בפר' ונתתם אותה אל אלעזר הכהן, וכדא"ר זירא שם דשחיטת פרה בזר פסולה, דאלעזר וחוקה שנינו בה, ומבואר שם דאינו מדין עבודה, ומ"מ בעיא כהונה. והיינו דהוא גזיה"כ כמ"ש רגמ"ה (בשטמ"ק מנחות ו:) "ולעולם לאו עבודה היא אלא גזירת הכתוב דבעיא כהונה". ולהל' אם שחט זר כשרה (רמב"ם פסוהמ"ק א, ב).

וכ' הגבור"א דלמ"ד שצריך כהן, ה"ז כשאר עבודות וצריך בגדי כהונה ורחיצת יו"ר ושאר דברים. והק' הקה"י (מנחות א) דהרי מבואר בגמ' דלאו עבודה היא, וא"כ מהכ"ת שצריך בגדי כהונה, וכמו שדימוה בגמ' למראות ננגעים דבעי כהן, ובזה ודאי א"צ בגד"כ ורחיצת יו"ר. וכ"כ הבית יצחק (או"ח כזד), אכן בתו"י ביומא שם מפורש כד' הגבור"א שכ' נראה דבעיא נמי בגדי כהונה כשאר עבודות.

ומ"ש הרמב"ם בפ"ד ה"ג דפסולה במחוסר בגדים, איירי בשריפת הפרה דבזה ודאי בעי בגד"כ. ועיי' חזו"א על הרמב"ם פ"ד ה"ז.

דיני עבודה בשריפת הפרה

לגבי שריפת הפרה צריך כהן, רק נחלקו במשנה (פ"ד מ"א) אם דוקא כהן גדול. והר"ש הביא מהתוספתא דשריפתה והזאתה בכהן גדול, ושאר מעשה בכהן הדיוט. ועיי' רמב"ן בפר' (יטג), "כי המצוה הזאת לעומק סודה ראויה להנתן לגדול שבכהונה", ועיי"ש בענין אם יש מצוה בסגן. ובזבחים יז: אמרינן דאונן כשר לשריפת הפרה, ופי' רש"י משום דקדשי בדק הבית היא ואין אונן אסור בה. והתוס' שם תמהו דהלא מ"מ יש בה שאר דיני עבודה דהא חטאת קרייה רחמנא. [ולכן כ' דדוקא אונן כשר מק"ו מטבר"ן].

ועיי' בספרי (קכג) אשר אין בה מום, בה אין מום הא יש מום בעובדיה הרי זו כשרה [אכן הגר"א ל"ג לה], ומבואר לגי' זו דכהן בעל מום כשר. ולכא"ו תליא במה שנח' בענין בגדי כהונה, דאם נדמה לנגעים בכל מיילי הרי כהן בעל מום כשר לראות נגעים. ולפי התוס' בזבחים הנ"ל דיש בה כל דיני עבודה ודאי דבע"מ יהא פסול.

מלאכה בפרה מעוברת

במשנה פרה פ"ב מ"א נחלקו בפרה מעוברת שר"א מכשיר וחכמים פוסלין. ופי' הר"ש דפלוגותתם אם עובר ירך אמו, דלחכמים לאו ירך אמו וא"כ נפסלת הפרה משום מלאכה. וכ"כ בתוס' ר"פ בפסחים (כו:): דהולד הוי משא שנושאת את עוברא.

והק' בקבא דקשייתא (ו) דא"כ איך פרה מעוברת מותרת לצאת לרה"ר בשבת, ואף אשה מעוברת תהיה אסורה לצאת בשבת למ"ד עובר לאו ירך אמו. ואף שכל המג"א (שיבח), שבדבר הבלוע בגוף לא שייך משא, אך הק' על הר"ש שכ' דשייך משא בעובר. עיי"ש.

והרבה ת"י דאין דמיון כלל בין משא דשבת למשא בפרה, שהרי לא נאמר בה לשון אסור, משא"כ בשבת דכתיב לשון מלאכה. ולכן גם י"ל דלא כל משא נחשב מלאכה, או דהחילוק מצד דבשבת אין החיוב במשא אלא בהוצאה מרשות לרשות, משא"כ בפרה שתלוי במשא בעצם, [ואף אם יהיה בלא עקירה והנחה].

אכן עיי' בס' התרומה (רלט) שהשווה דיניהם וכו' בהל' הוצאה בשבת עיי' בהמה, דמה שבפרה אדומה נקרא עול, כנגדו בשבת אסור משום משוי. דאם עלה עליה משוי הרי לא מתקיים בה למען ינות.

איבעיות בעניני פרה אדומה

הרב מרדכי שוורצבורד

(א) מבואר במתני' דב' שערות שחורות פוסלות בפרה, אבל לא נתבאר כמה שיעור השחרות פוסל בעורה, ומה מקור לשיעור הפוסל בעור הפרה.

(ב) בענין התינוקות שהיו מפרשין לעשיית הפרה, מבואר בתוספתא (הובא בר"ש פ"ג דפרה מ"ב) שהיו מגדלין אותם עד שיהיו בני שבע ושמונה והשאלה הרי בתוך ז' שנים יש מצות הקהל ואיך יביאום למצות הקהל.

(ג) בהא דהיו מפרשין את הכהן השורף את הפרה האם גם השוחטה והזורק דמה טעון פרישה כשנעשית בב' כהנים.

(ד) במה דאיתא בתוספתא (פ"ב דמו"ק ה"ז) דבכלל צרכי רבים שנעשים בחול המועד גם שריפת פרה מה ההיתר לשחוט ולשרוף את הפרה בחוה"מ הרי אפשר לאחר המועד, ובשו"ת הרשב"א ח"ד סי' שכ"ו אוסר לבנות בית הכנסת במועד.

גליון זה מוקדש

לעילוי נשמת

מרת חיה בת הרב ר' חיים ז"ל

נלב"ע ו' תמוז

לעילוי נשמת

מרת רוחמה טויבא ב"ר נח ז"ל

נלב"ע י"ב תמוז

נתרם לזכות

בת שבע יוכבד בת שולמית דבורה שתחי' שיוכז הוריה לגדלה לתורה לחופה ולמעש"ט לאוי"ט

נושאי הגליונות הקרובים

בלק - ברכה וקללה

מטות מסעי - ישיבת א"י

ד"ת מתאימים [עד 700 מילים]

אפשר להניח בצירוף שם מלא וטל',

בתיבות "עומקא דפרשה" שבפתח אוצה"ס "בית יוסף"

רח' שד"ה, ובברכפלד ליד ביהכ"נ "בני הישיבות" שד' יהואקאל.

או לשלוח בדוא"ל gal200@neto.bezeqint.net

חומר יתקבל בכל שבוע עד יום ג' בערב

[ד"ת בכת"י עד יום א'].

אין המערכת אחראית להחזיר כתבים או דיסקים.

תגובות יתקבלו בציון שם מלא בלבד, [בפרסום התגובה אפשר להשתמש

בר"ת]

גליון עומקא דפרשה יו"ל בס"ד מדי שבת, במודיעין עילית רמת שלמה ואלעד.

[הנושא אחיד והכותבים מבני המקום]

ניתן להשיג את עלוני שאר המוקמות בטל' 054-8463121

זמן	נושא	מקום	טל'
9-1	הספק יסודי (אנגלית)	פתוח	0526109631
9-12	פתוח	ברכפלד	0573101991
9-1	שבת עיון להלכה	ברית יצחק	0573105166
10-1	ג'מ עיון	עדיף ברכפלד	0548426868
11-12:30	סנהדרין, פרק הנשרפין פתוח	קרית ספר	0573142774
9-1	מפעל הש"ס 70 ד, פתוח	פתוח	0527635935
9-1	שבת מלאכות	בית אבא	0527671832
9-1	הלכה עיון, דובר אנגלית	בית תפילה (מקום בכולל)	9744031
יום ו' 9-12	פתוח	פתוח	0527653798
9-1	הלכה תערובות	ברכפלד	0527609454
9-1	חולין	אהל יוסף מאיר	9743758
9-1	כיצד מברכין	אהל מנחם	0527644146
9-1	גמרא	פתוח	9797430
9-1	הלכות שבת טור ש"ע	ככר ברכפלד	0527145402
9-1	גמרא	יוצאי חברון	9741987
10-1	דף יומי	בית תפילה	0504110360
9-1	תערובות או ב"ח	חניכי הישיבות אוה"ח	0527633615
כחצי שעה	רמח"ל	פתוח	9744120
9-1	דף יומי	פתוח	9761948
9:30-1	עיון	נזר ישראל (לא מתחיל)	0527657872
11:45-1	דף יומי גמרא רש"י	כולל הגרמ"ם קרפ	0527606415
בוקר חלקי	גמרא	ברכפלד	0505886814
משתנה	גמרא, מעוניין להתלמד	אזור היכל יצחק	0508751008
1:45-2:30	מעוניין ללמוד עם בחור	גמיש	9797405
4-7	הלכה	עדיף חפציבה	0527687837
5-7	עדיף בבא קמא- גמיש	גמיש	0527120955
2-7 (חלקי)	תערובות	ברכפלד	9743044
4-7	לולב הגזול עיון	פתוח	0573130351
3:30-5:30	גמרא חולין	בית תפילה (מקום בכולל)	9744031
4-7	גמרא	כנסת הגדולה	0527641354
5-7	גמרא	פתוח	0527605337
5-7	מכות	פתוח	0573161942
5-7	קידושין, עניני עבדים	בית יצחק	0548452369
2-7	מליחה	פתוח	0527633753
4-7	יורה דעה סימן ק"צ	פתוח	9740812
4-7	הלכה תערובות	ברכפלד	0527609454
4-7	מסכת שבת	פינסק קרלין ברכפלד	0573136277
4-7	חולין	אהל יוסף מאיר	9743758
4-7	הלכות שבת טור ש"ע	ככר ברכפלד	0527145402
4-7	עמ' ליום, חולין	זכרון משה	9340105
כחצי שעה	רמח"ל	פתוח	9744120
4-7	דף יומי	פתוח	9761948
5-7	גמרא	פתוח	05268280198
7-9	גמ'	גבעה דרומית	9298785
9-10:30	בב"ח	קמ"ח	0722511236
כשעה	מעוניין למסור שיעור במשניות, פרק לשבוע, משניות עוקצין	פתוח	0527627912
9-11	לולב הגזול עיון	פתוח	0573130351
8:30-10:30	2 דף לשבוע	ברכפלד	9742448
9-11	מפעל הש"ס 70 ד, פתוח	פתוח	0527635935
9-11	גמ'	פתוח	0527640528
9-11 פעמיים בשבוע	מעוניין ללמוד עם בחור	פתוח	9797405
9-10:30 פעמיים בשבוע	גמרא- הלכה- הגדה	ברכפלד	0504111403
6-10	גמרא	ברכפלד	0527630461
9:30-10:30	דף יומי	קצ"ה	0573143144
9-11	ש"ע או"ח	גבעה דרומית	0573114783
6-8	דף יומי	ביה"כ מושב מתתיהו	050658847
6-9	דף יומי	ביה"כ מתתיהו	0506585847
7-11	חברותא לבנ"ת, גמרא	פתוח	0548416011
7-11	מעונינים במג"ש לרף היומי	ברכפלד	0527680332

בוקר

אחרי צהריים

ערב

תוכנית "שמח תשמח"

לילדים עד גיל שנה

לפרטים: 050-4150605

הקופה הקדישה והחזקת בו

עשה תרומתך קבע

הקופה שגדולי הדור סומכים וממליצים עליה

הקופה הקדישה והחזקת בו